

Agrárszocialista mozgalmak, 1890–1907

A napokban jelent meg az MSZMP Csongrád megyei bizottsága irányításával készülő Csongrád megye munkásmozgalmának története című sorozat első füzeté. Szerzője Farkas József, a JATE Tudományos Szocializmus Tanszékének tanársegéde. Címe: Agrárszocialista mozgalmak, 1890–1907.

Népünkben egyre nő az igény történelmünk, ezen belül is mindenekelőtt az utolsó száz év, és a munkásmozgalom történetének megismerésére. Haladó, forradalmi hagyományaink a szocialista hazafiság egyik kiapadhatatlan forrása. Ezenkívül napjaink problémáit megérteni és megoldani a múlt ismerete nélkül elképzelhetetlen, hiszen a ma kérdései a múltban gyökereznek. Az emberek népünk történetének ismerete mellett, érthetően, szűkebb hazájuk, szülőföldjük történetének megismerése is foglalkoztatja. Ezt az igényt is kívánja kielégíteni ez a kiadványsorozat.

Az első füzet szerzője arra vállalkozott, hogy bemutassa „a megye dolgozó parasztágának hősi, bátor, rokonszenves küzdelmét”, az ún. agrárszocialista mozgalmak megyei történetét. A szerző a már megjelent marxista feldolgozások mellett felhasználta a korabeli és későbbi könyvészeti anyagot, s igen nagy figyelmet fordított a helyi levéltári és sajtóanyagra. Tehát eddig ismeretlen anyagokat tárt fel, s ezáltal jelentős új értékekkel gyarapította ismereteinket. Ez a munka egyik legjelentősebb érdeme.

A munka kiindulásként bemutatja a múlt század végi dolgozó parasztságot, ezen belül mindenekelőtt az agrárproletariátus nehéz, szinte elviselhetetlen helyzetét, mint egyik indítékát a falusi osztályharc kiéleződésének. Megállapítja, hogy a Viharsarokban, ahonnan a mozgalom kiindult, azok az agrárproletár-rétegek (kubikosok stb.) koncentráálódtak, amelyek az ipari munkásság után a legkönnyebben voltak szervezhetőek. A harchoz a tudatos elemet a magyar munkásmozgalmak osztagjává szerveződése, a Szociáldemokrata Párt megalakulása adta. Az ipari munkásság és az agrárproletariátus, a szegény-parasztság mozgalma találkozott, összefonódott. Ez adta meg jelentőségét, erősségét, harcosságát.

A Csongrád megyei földmunkásmozgalom fejlesztésében, kiterjedésében, a tudatos, szocialista eszmék elterjesztésében döntő szerepe volt a „Hódmezővásárhelyi Munkás-Népkör” megalakulásának, az egyet elnökének, Szántó Kovács Jánosnak, az „erős, céljától el nem téríthető, vasakarát embernek” — ahogy a „Világszabadság” című lap jellemezte. Hódmezővásárhely egy időre az alföldi mozgalom középpontjává vált. A munka részletesen foglalkozik Szántó Kovács Jánossal, az 1894. április 22-i hódmezővásárhelyi zendüléssel, okaival, lefolyásával, hatásával, Szántó Kovács János perével, bátor kiállásával, későbbi sorsával.

A szerző tárgyalja a SZDP-ben kialakult ellentétet az agrárkérdéssel, az agrármozgalmakkal kapcsolatban, s az ennek következtében Várkonyi István vezetésével 1897-ben létrejött új párt, a Független Szocialista Párt megalakítását, megyei szervezeteinek tevékenységét. Ez a párt foglalta először programjába a földosztás köve-

telését, olyan formában, hogy a nagybirtokot 5 holdas parcellákban adják bérbe. Erre az időre esik a megyei mozgalom legnagyobb kiszélesedése, nem csupán területileg, hanem osztálybázis szempontjából is. A mozgalomhoz az agrárproletárok mellett mind nagyobb számban kapcsolódnak kisbirtokosok, de más rétegek is. Tehát a mozgalom kilép eddigi agrárproletár keretéből. Erre az időre esik a legjelentősebb agrármegmozdulás, az 1897-es aratósztrájk.

A mozgalom kiszélesedése, harcossága, rendszert vesztélyeztető volta miatt az uralkodó körök, a helyi hatóságok mindent megtettek az agrárszocialista mozgalom visszaszorítása, megsemmisítése érdekében. A terror, az üldözés, a zaklatások következtében a századfordulóra a mozgalom vissza is esik. Az említett fő okon kívül ennek még számos tényezője van, amelyekkel a dolgozat foglalkozik.

A szociáldemokrata, a független szocialista mozgalom mellett a XIX. sz. utolsó évében még egy mozgalom bontakozik ki, a Mezőfi Vilmost által életre hívott Újjászervezett Szociáldemokrata Párt, amelynek megalakulása szintén az MSZDP-n belüli ellentétek következménye volt. A párt megyei központja Szentesen volt. A párt fokozatosan nacionalista talajra helyezkedett, demokratikus parasztpárttá vált, de nagyobb paraszti tömegeket tudott megmozgatni, mint bármely párt eddig.

Az agrármozgalomban 1903–1904-ben már bizonyos fellendülés volt tapasztalható. 1905–1906-ban pedig bekövetkezett a mozgalmi erjedés, a mozgalom erőteljesebb fellendülése. Ez összefüggött — a politikai válság, az orosz forradalom hatása mellett — azzal, hogy az MSZDP nagyobb gondot fordított az agrárproletár mozgalomra,

bérharcaikra. 1906 elején megalakítják az agrárproletariátus szakszervezetét, a Földmunkások Országos Szövetségét, melynek helyi szervezetei is létrejönnek. Az agrármozgalom eredményességét gátolta, hogy a földmunkások három párthoz is tartoztak. A munka az 1906-os Csongrád megyei bérharcokkal zárul. A jövőre vonatkozóan megállapítja: „A radikális agrárproletár és szegényparaszti osztályharcnak mély gyökereit sohasem tudták a magyar uralkodó osztályok kiirtani”.

Néhány — nem alapvető — hiányosságra is rá kell mutatni. A szerző idézi Lenin egyik megállapítását, amely szerint a századfordulón az orosz faluban egymás mellett kétféle osztály-ellentét volt: ellentét volt egyrészt a mezőgazdasági munkás és munkaadó, másrészt az egész parasztság és az egész földesúri osztály között. A feldolgozás azonban ezt, a magyar viszonyokra is érvényes megállapítást, nem veszi eléggé figyelembe. Többször paraszti osztályharcról beszél, de nem világos, hogy ezalatt mit ért, illetve ezt többször azonosítja az agrárproletárok harcával. A kettő között pedig bizonyos azonosságok mellett nagyon sok a különbség.

Mivel a füzet első sorban a szélesebb olvasóközönség számára készült a különböző pártzakadásokat, pártbomlásokat nem kellett volna ilyen részletesen tárgyalni. Ez megnehezíti a mozgalom történetének követését, az eseményekben, problémákban való eligazodást.

Ezek a megjegyzések a munka értékét nem érintik. A művet jól fel lehet és kell is használni mind az állami, mind a párt és mozgalmi oktató-, nevelő-, propaganda-munkában.

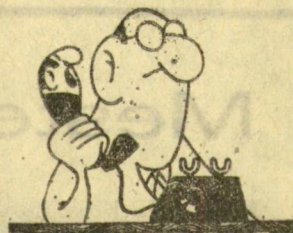
Csepányi Dezső

„Metánfaló” baktériumok

A Moszkvai Bányászati Intézet tudósai olyan baktériumfajtát tenyésztettek ki, amely a metángázt szén-savvá és vízzé alakítja, a gázból levő szén egy részét pedig „felfalja”, hogy hozzájusson a vegetációjához és fejlődéséhez szükséges meleghez. Mintkiderült, ezek a baktériumok néhány nap alatt megtisztítják a 8 százalékos metánt tartalmazó levegőt.

A baktériumokat most szellőztető berendezéssel kísérletképpen olyan bányák levegőjébe juttatják, ahol a metángáz robbanással fenyeget. (MTI)

Stilusegység

Erőd kiadó

A szicíliai Egadi-szigeteken levő Marettimoban az olasz adóhivatal ezer méterrel a tengerszint felett épült XVII. századbeli erődöt ajánl fel évi haterzer líra jelképes bérleti díjért. Az erőd tipikus középkori kastély, tornyokkal, felvonóhíddal, és kiváló állapotban is van, mivel még három évvel ezelőtt is laktak benne. A Bourbonok idején az erőd börtön volt, ahová a feldolgozóipar harca részvevőit zárták.

Később világlátótornyot rendeztek be az erődben, ez még három évvel ezelőtt is működött. Azóta keres az adóhivatal bérletet, aki hajlandó lenne az épületet karban tartani. Az adóhivatal közölte, hogy esetleg engedélyt ad arra is, hogy az erődöt szállodává építsék át.

A dollár „fogyókúrája”

Az Egyesült Államokban már teljes és hivatalos polgárjogot nyert a csöndes és lassú infláció emlegetése. Nem azt jelenti ez, hogy szakadék, összeomlás szélén áll az USA gazdasága — csak éppen egyre gyakrabban sóhajt a dollár, s egyre mélyebbeket. Ma már teljesen nyíltan vitatják az amerikai közgazdászok az inflációs tendenciáját és okait, s nagy a fejtörés: miként lehetne megállítani a gyorsuló folyamatot?

A Chase Manhattan Bank igazgatóságának elnöke így fogalmazta meg a betegség tüneteit: „A szegénység a bőség közepette, a fizetési mérleg folytatódó deficitje, az aranyvesztés, a szövetségi költségvetés nagyrányú deficitje, a magas kamatok és az adók végnélküli növekedése.”

Megoszlik ennek a gondja-terhe sokféleképpen. Van, akinek napi 95 dolláros hoteleszobát jelent az infláció, bár ez vékonyka réteg. Mindenkit érint viszont, hogy az utóbbi 22 év alatt 56 centre esett vissza egy dollár vásárlóértéke. Különösen az élelmiszerárak növekedése ölt nagy arányokat. De a pénzesebb réteg azon is sóhajt, hogy már négyezer dollarra szorított egyetemi hallgató gyerekeinek évi tanítási költsége.

Ez a derék bankelnök azt magyarázza az U. S. News and World Reportban, hogy a tavalyi 5 százalékos infláció nem tragikus, talán még mérsékelt is, de ha vissza és előre tekintve összeadják a százalékokat...

„Az infláció az alacsony jövedelmű társadalmi rétegekkel szemben a legkegyetlenebb, még ilyen „evolúciós” menetrendben is, hiszen az élelmiszerek árának mozgása a legidegesebb — enni pedig mindennap kell.

Furcsa közgazdasági szemlélet alakult ki az USA-ban, a dollár sóhajtásainak, fo-

gyókúrájának reakciójaként. Sok támadás éri a szakszervezetek bérköveteléseit. Ha csöndben maradnának — mondják elég gyakran a gazdasági szakértők, — meg lehetne állítani a folyamatot. Mások az adózás emelésében látják a gyógyszert. De mit lehet ott emelni, ahol az átlag dolgozó heti keresetéből már így is adóra fizet másfél napot? A kormány kiadásait kellene megnyírni! — ezt is lehet gyakran olvasni gazdasági lapokban. Az új elnöknek is feltették már ugyanakkor, hogy a vietnami háború befejezése nélkül nem lehet újra fölhívni a dollárt. Ez a háborús pénzmozgás már a gazdag Amerikának is túl sok. De a problémák és a nézetek egy bűvös kör mentén kergetik egymást. Mert a New Republic meg azt javasolja, hogy „Óriási nyomás fog nehezedni a kongresszusra és az USA új elnökére, ha a vietnami háború megszüntetése esetén csökkenteni próbálják a katonai kiadásokat”. Mert hogyan fest ez gyakorlatilag? Mondjuk meg akar spórolni Nixon 3,3 milliárdot és lemondhat hadügyminiszterével a „Locheed”-nél valamennyit a Galaxy típusú szállítórepülőkből. De a miniszter tovább adhatja-e az utasítást a fegyveres erőkkel foglalkozó bizottság elnökének? Aligha, különösen ha a megrendelés olyan államba szökött, ahol őt megválasztották. S mindenhol megválasztottak valakit a szenátusból... S mindenki adósa valakinek...

Ilyesféle természetű ez a mind gyakrabban emlegetett amerikai infláció. Nem rokan bele az USA, s különösképpen azok nem, akik sok pénzzel és jó szimattal még ezen is keresni tudnak. De az amerikai kisemberek, ha valaha is lesz boldog esztendeje, annak az évnek a „homlokzatára” nem 1969-et írnak.

Sz. S. I.

PINTÉR ISTVÁN:

EGÉRFOGÓ

MÓDRA

DOKUMENTUM-REGÉNY

3.

A németek magyarországi kémfőnöke, ha lehet, még unottabb arcot vágott, mint amilyennel addig ült.

... Az a tervük, hogy különbékét kötnek az angolokkal és az amerikaiakkal — folytatta Pejacsevich. — Ifjú Horthy Miklós kifejtette nekem...

— Jól ismerjük azt a hülyét — jegyezte meg Hótl barátságát. — Nem hiszem, hogy valami újat tudna róla mondani. Egyébként mikor utazik?

— Szeptember 10-én, vasárnap indulok: — válaszolta Pejacsevich. — Van valami kívánsága, Sturmbannführer? Szívesen teljesítem. Valamilyen szép képre, vagy ilyesmire gondolok...

— Oh, nem — intette le Hótl. — Térjünk a tárgyra!

— Ami az ifjú Horthy Miklóssal való beszélgetésemről... — készségeskedett Pejacsevich. — Egy lokálban találkoztunk és...

— Ne folytassa — mosolyodott el gúnyosan Hótl. — Természetesen tökrészeg volt. Megint tökrészeg.

— Ivott valamit, az biztos. Elmondta, hogy apja Lakatossal, Csataival, Henneyvel és másokkal tárgyalt és elhatározta, hogy fegyverszünetet kérnek...

— Ezt már reggel jelentették nekünk! — közölte kiáltva Pejacsevich. — Az ilyesfajta fecsegésnek sok értéke nincs. Különben is megtaláljuk a módját, hogy véget vessünk ennek a hintózásnak!

Pejacsevich a kezét tördelte. — De a hadihelyzet... Már a bolgárok is fegyverszünetet kértek. A románok, a finnek abbahagyták...

— Amikor Paulus 6. hadserege Sztálingrádnál elveszett, már a hadihelyzet alakulása nem lehetett kétséges — intette le Hótl Pejacsevichet.

— Vagy maga még mindig hisz a végső győzelemben?

— A Führer kijelentette... — kezdte volna az ügynök, de Hótl nem szerette a sok beszédet.

— A Führer beszédei a tömegeknek szólnak, de nem nekem! Sőt, még magának sem. A háborút elvesztettük, ez faktum. Úgy kell befecsejünk, hogy mégis nyerjünk valamit, ez is faktum. Nekünk Magyarországra szükségünk van, mint hadszíntérre. Az öreg kormányzó tegnap a bizalmi embereivel tanácskozott, ott volt Lakatos miniszterelnök, Csatai hadügyminiszter, Henney külügyminiszter, Vörös, a vezérkari főnök, Ambrózy a kabinetiroda vezetője és Vattay főhadsegéd. Elhatározták, hogy fegyverszünetet kérnek az angolszászoktól. Már jelentették ezt nekünk.

— Kicsoda? — érdeklődött Pejacsevich.

— Nem hiszem, hogy a köztünk levő kapcsolatoknak használna, ha maga olyasmiról érdeklődik, ami csak ránk tartozik — utasította rendre Pejacsevichet Hótl. — Ez esetben azonban a forrás nem titok, megmondom. Maga Horthy. Tegnap hívatta Veessenmayert és Creiffenberget, és aztán közölte velük, hogy nem tudnak tovább ellentállni. A déli-kárpáti erdei hágók már orosz kézen vannak, a németek képtelenek őket feltartani. Veessenmayer tegnap még katonai segítséget ígért, alkudozott Lakatossal és Vörössel, de aztán ma délelőtt felkereste Lakatost, Alaposan megmondta neki a véleményét.

— Szerény véleményem szerint is a birodalom nem tűrheti a defetizmust!

— Nem is tűrjük — nevetett Hótl. — Veessenmayer megmondta Lakatosnak, hogy vannak magasrangú magyar tisztiek és politikusok, akik mindenképpen hajlandók kitarítani a németek oldalán. Ez persze azzal jár, hogy belső felfordulás lesz Magyarországon, de hát ezt a Bécsből idezárlított csapatok és rendőri egységek simán

le fogják törni. Szóval, Lakatosék meg Horthy gondolja meg alaposan...

— És?

— Megígérték.

— A kis Horthy azt mondta, hogy most már nem tévováznak. Ha adnak a németek segítséget, ha nem, legalább tapogatóznak valahol. Engem kértek meg, hogy hozzam őket össze a szerb partizánokkal.

Hótl felállt.

— Látja, 89-es — nyomta meg a számot az SS-tisz — ez már érdekesebb hír. Miért nem ezzel kezdte?

A besúgó büntudatosan hallgatott.

— No, nem baj. Várjon, kap egy jó kávét. Valódi bakbárány van. Ritkaság mostanában...

Csengetett, s amikor Doris belépett a szobába, így rendelkezett:

— Főzzön kávét! És ma este mégsem vacsorázunk együtt. De várjon meg ha éjfélig nem jönnek vissza, lefekhet!

(Folytatjuk.)